

L'ordenació urbanística i els parcs naturals

Xavier Carceller i Roqué

Resum

Ben diferentment a d'altres instruments de protecció (parcs nacionals, reserves, etc.) d'allò convencionalment denominat com a espais naturals, els parcs naturals han estat sovint aplicats a territoris que es caracteritzen per l'existència de rellevants valors ecològics i paisatgístics tot i trobar-se, al mateix temps, sotmesos a una secular pressió antròpica, palesada físicament en una variada gamma d'usos del sòl i d'activitats productives i de serveis, en la presència freqüent d'assentaments habitacionals i productius, o en la pròpia configuració del paisatge modelat per l'acció mil·lenària de l'espècie humana sobre el seu entorn. Les estratègies i recomanacions conservacionistes més recents atorguen una creixent importància a aquests espais humanitzats, els quals aporten una estimable contribució al respecte.

Els parcs naturals, en concret, han esdevingut sovint àrees pilot on es desenvolupen models integrats de planificació i gestió de territoris rurals humanitzats, amb l'objectiu d'assolir la conciliació dels requeriments ecològics i els socioeconòmics o, dit d'una altra manera, a compatibilitzar el manteniment dels valors ecològics, paisatgístics i culturals que atresoren llurs territoris amb el foment de l'aprofitament sostenible dels seus recursos, la promoció econòmica i la millora de les condicions de vida de les poblacions implicades.

És clar que per assolir aquests objectius que, en el fons, cerquen fonamentalment un ús racional i sostenible dels territoris implicats i de llurs recursos, l'ordenació física ha de constituir un factor clau. Així, molt freqüentment, la figura jurídica del parc natural és dotada d'un important contingut urbanístic i, en general, els requeriments específics en matèria urbanística són superiors als habitualment exigits a la resta d'espais rurals. Per aquest motiu, els parcs naturals han desenvolupat un paper capdavanter en l'aportació i experimentació de tècniques urbanístiques aplicades a l'ordenació d'aquests espais. Paral·lelament, les xarxes de parcs naturals i d'altres àrees protegides han esdevingut un dels elements estructuradors dels models territorials establerts a Europa pels instruments de planificació territorial.

Aquestes fortes implicacions territorials i urbanístiques que caracteritzen els parcs naturals esdevenen l'element que ha inspirat el plantejament de la Tesi, centrada en la recerca i aprofundiment entorn els diversos nexes de connexió entre aquells i l'urbanisme i l'ordenació del territori en general. El treball ha estat formulat des d'una perspectiva mediambiental de l'urbanisme en la què aquest és concebut com un àmbit bàsic en l'acció ambiental, què ha tenir per objecte l'assignació racional dels usos en el territori en funció de la capacitat ecològica d'aquest per a acollir-los.

En aquest marc conceptual, el treball ha desenvolupat, entre altres, els aspectes següents:

- a) **Delimitació de l'abast de la figura del parc natural** a partir de les classificacions dels organismes internacionals i de la seva configuració jurídica en el dret comparat
- b) **Aprofundiment en les seves funcions i possibilitats**, a la llum de les estratègies, recomanacions, convencions, plans i programes d'acció, etc., actualment vigents a escala mundial i europea.

- c) **Anàlisi comparada dels parcs naturals en el context comunitari europeu.** Contingut jurídic, implicacions territorials i urbanístiques i situació actual de les respectives xarxes d'espais naturals: inventariació, instruments de planificació i d'ordenació, models de gestió, problemàtica,...
- d) **Tractament de les àrees protegides i, especialment els parcs naturals, enteses com a xarxa o sistema:** criteris internacionals de selecció i delimitació, instruments utilitzats, mecanismes d'articulació amb els processos d'ordenació territorial, etc.
- e) **Estudi detallat dels instruments d'ordenació del territori i dels recursos naturals en els parcs naturals:** figures de planejament i llur configuració jurídica, metodologies, tècniques d'ordenació urbanística de l'espai rural, etc.
- f) Com a conseqüència dels anteriors, **formulació d'un conjunt de conclusions i de propostes aplicables a la configuració dels parcs naturals de Catalunya i a l'ordenació dels seus respectius àmbits territorials.**

Amb aquestes finalitats, la informació recollida, s'ha sistematitzat en quatre àmbits interrelacionats repetidament:

- a) **Documentació de caràcter global i sectorial a escala mundial o europea:** estratègies, plans d'acció, convencions, recomanacions, etc., auspiciats per les Nacions Unides i els seus organismes especialitzats (PNUMA, UNESCO, FAO,...); conferències, convenis i acords internacionals; resolucions i altres documents del Consell d'Europa; programes d'acció, directives i altres actuacions de la CEE; informes i recomanacions d'organismes especialitzats de caràcter no governamental com UICN, *World Wildlife Fund*, *Internacional Council for Bird Preservation*, Federació Europea de Parcs Naturals i Nacionals; etc.
- b) **Disposicions, dades, textos, plans i altres referències relatius als parcs naturals i als instruments urbanístics i territorials aplicables als distints estats (i, en alguns casos especialment interessants, regions) de l'àmbit de la Comunitat Europea.** Dins de la perspectiva global obtinguda del tractament de la informació esmentada al paràgraf anterior, el desenvolupament del treball s'ha centrat en el context comunitari (tot diferenciant els casos específics de les comunitats autònomes de l'Estat espanyol i de Catalunya que han estat tractats separatament), on els parcs naturals han assolit llur aplicació i màxim desenvolupament.
- c) **Disposicions, dades, textos, plans i altres referències relatius als parcs naturals i als instruments urbanístics i territorials aplicables a l'Estat espanyol** (excepte Catalunya). El fet que pràcticament totes les comunitats autònomes disposin de parcs naturals o d'àrees equivalents ha facilitat un important volum d'informació al respecte, a la què s'hi ha afegit la derivada de l'acció a nivell estatal.
- d) **Disposicions, dades, textos, plans i altres referències relatius als parcs naturals i als instruments urbanístics i territorials aplicables a**

Catalunya. Hom ha prestat especial atenció als nombrosos i significatius antecedents, a l'evolució legislativa i als diversos instruments de planejament que han incidit en la definició dels parcs naturals i altres àrees protegides o en la seva ordenació detallada.

Formalment, el treball s'ha estructurat en sis capítols que corresponen a sengles blocs conceptualment diferenciats. En el primer s'introdueixen els conceptes bàsics per a l'ulterior desenvolupament de l'estudi, amb especial cura a l'evolució històrica dels espais naturals protegits, al paper a ells atribuït per les estratègies i acords internacionals i al seu enfocament en les tendències més recents. El segon Capítol es centra en la caracterització de la figura del parc natural, el seu entroncament amb les classificacions internacionals i la tipificació de les, distintes variants de parcs naturals. El Capítol tercer analitza comparadament els parcs naturals a nivell respectivament de la CEE, de les comunitats autònomes de l'Estat espanyol i de Catalunya. El quart es circumscriu a l'anàlisi en els àmbits territorials esmentats de les xarxes de parcs naturals i la seva articulació en els processos d'ordenació territorial. El cinquè es dedica a l'estudi dels distints instruments i tècniques d'ordenació en els parcs naturals. Finalment, el Capítol sisè efectua algunes darreres consideracions, a títol de recapitulació de les principals conclusions formulades anteriorment, i emet un conjunt de propostes en relació als parcs naturals catalans. Com a complement del text s'hi han intercalat 30 quadres i 76 gràfics.

XAVIER CARCELLER i ROQUÉ

Setembre 1990